

tem smislu bi lahko razumeli tudi opozorilo, da je jeza, ki jo izražajo ženske v sodobnosti, neavtentično čustvo. Avtor je prepričan, da sta jeza in agresivnost žensk v pogojih razpadanja tradicionalnih spolnih vlog pretirani. Njuna funkcija je "dokazovanje" enakopravnosti žensk z moškimi, pravi Milivojević. Predstava o idealiziranem, pristnem notranjem čustvu pravzaprav pomeni, da ima čustvo za avtorja neko vrednost (le) tedaj, ko je notranje in avtentično, ko izraža najgloblje nagnjenosti posameznika. Takšno stališče (psihoterapevtov) običajno ignorira politični pomen čustev oziroma jeze in daje prednost terapiji, ne politiki. Jeza je namreč pomemben vzgon in gibalna sila novih političnih gibanj ter družbenih sprememb. Tako je čustvo jeze pomembno v ženskem gibanju, saj združuje in omogoča razumevanje ter spreminjanje skupne situacije. "Strukture občutenja" ("structure of feelings" - R. Williams) je pojem, ki v sodobni teoriji čustev opisuje prav ta dogajanja: povezanost čustev z družbenimi strukturami in družbenimi spremembami, stanje družbenih odnosov, ki še niso zmožni reflektivnega samo-razumevanja. Čeprav avtorju ni uspelo obdelati vseh pomembnih problemov, na primer, razlik v čustvovanju glede na spol (težave, ki jih imajo moški s čustvenim doživljanjem in izražanjem zlasti v heteroseksualnih zvezah, nadčustvenost žensk), in raziskati pomena jeze v novih družbenih gibanjih, so nekatera njegova spoznanja pomembna in koristna. Spodbijajo številne predsodke, zdravorazumske in domnevno znanstvene razlage, ki so v veliki meri prispevali k čustveni osiromašenosti zahodnega človeka. In to je že veliko.

Zdenka Šadl

Nancy Friday

ZALJUBLJENI MOŠKI Moške seksualne fantazije: zмага ljubezni nad gnevom

KRT, Ljubljana 1993

268 str., cena 1.575 SIT

Drzne znanilke sprememb, ki so svoje seksualne fantazije popisale v *Mojem skrivnem vrtičku*, so prejele odgovor moških. Vsem, ki so z zanimanjem prebirali, kaj vzburja nežnejši spol, je postreženo z dokazi, da imajo tudi moški domišljijo, ki zna presenečati. Tistim, ki jih vzburjajo fantazije drugih, je na razpolago obsežno gradivo, ki jim lahko prihrani veliko časa in denarja.

Vse to je omogočila Nancy Friday kot zbirateljica fantazij.

Avtorske pravice pa si je priborila z izborom že tako omejenega števila "iskrenih" anonimnežev, ki naj bi potrjevali njeno tezo, jasno izraženo že v naslovu samem.

Z vso svojo odmaknjenostjo in neustrašnostjo se je torej naša junakinja podala v nepreahodno džunglo moških sanj o zadovoljitvi sle, ki jih zaslužuje. Na povsem sistematičen način se je lotila svoje težavne naloge in kot

z mačeto, kakršno uporablja raziskovalec goščav, razsekala seksualne fantazije na več poglavij, ki pokrivajo moške različnih starosti, barv kože, nivojev inteligence in družbenih položajev. Vsi so sicer državljani Združenih držav, a z raznovrstnimi psihološkimi stanji in široko paleto človeške (in včasih nečloveške) miselnosti.

Na začetku vsakega poglavja bralca "opozori" na tisto, kar bo sledilo, oziroma v nekaj besedah razloži, kako je na izpovedi nateleta ona sama. Vse podrobnosti zna zelo prefinjeno vtakati v lasten (ženski?) miselni koncept, vsebina se namreč vedno znova potrjuje pri samem izvoru vzorca: S. Freudu. Njene opombe in komentarji, opozorila in spodbude nas varno vodijo med vsemi ovirami, na katere bi utegnili naleteti, če bi ne bili pripravljeni na silovitost razkritih izpovedi. S svojimi uvodi nam pripravi podlago do te mere, da že kar v celoti izoblikuje relief temeljev, na katerega nam preostane samo še uliti vroče misli in občutke, zvarjene ob prebiranju fantazij, pri tem pa nam trdnost kalupa zagotavlja celovitost doživetja. Same izpovedi imajo poleg svoje nesporne resničnosti in tisočev osti, s katerimi se nam že nekam zapičijo, tudi pridih besed, kot bi izražale stavek: "Saj sem vam rekla, ali ne?"

Bolj podroben vpogled v njeno razumevanje moške podzavesti (po Freudu) pa nam razkrije, da kot ženska (ali zaradi tega) ne more prikriti neizrekljivega sočustvovanja z vsemi "svojimi" moškimi (otroki), naklonjenost do njih, ki svetle primere povzdiguje, temne pa opravičuje. Pri tem ji moški konflikt (spopad med ljubeznijo in sovraštvom do žensk, ki ima svoj izvor v otroštvu) služi kot učinkovito sredstvo razbremenjevanja moške krivde. Otroci, ki seksualno dorastejo in tako postanejo sužnji svojih nagnjenj, se ji smilijo v dno srca. Preobremenjeni z družbeno podano seksualno

vlogo zadovoljevalcev ženskih potreb se zavlečejo v skrite kotičke možganov, kjer žene prevzemajo pobudo, se ljubijo med sabo ali z živalmi, z užitek goltajo spermo ali dovoljujejo čaščenje vagine.

Če je bil *Moj skrivni vrtiček* tudi poziv moškim, naj se končno že zavedo seksualnega osvobajanja žensk, njihovih neizpoljenih želja in potreb, so Zaljubljeni moški predvsem uteha za ženske, ki se do zdaj niso zavedale, da moški bolj potrebujejo ženske kot obratno in jih ljubijo bolj, kot ljubijo same sebe.

Avtorčina ljubezen do moških je premagala gnev.

Jana Urh

Janek Musek

OSEBNOST IN VREDNOTE

Educy d.o.o., Ljubljana 1993

Prelomni časi nas ponavadi spodbudijo, da se globlje zazremo v preteklost in se obenem zamislimo o prihodnosti. Prehod človeštva v novo tisočletje je zaznamovan z izjemnimi rezultati na področju tehnologije in znanosti, česar pa ne bi mogli trditi za uveljavljanje človekovega etičnega čuta. Nasilje, vojne, revščina in lakota so za mnoge medijsko skonstruirana resničnost, ki jo lahko "izključimo" s pritiskom na gumb televizijskega upravljalca. Veliko jih je, ki se ji ne morejo tako preprosto izogniti. Je ob tem še etično, da nekdo na glas izraža optimizem in vero v človeka, v osebnost, v vrednote, se sprašuje Janek Musek, avtor knjige "Osebnost in vrednote". Toda, ali bi bilo etično opustiti upanje? Ljudje namreč nismo zgolj pasivni opazovalci sveta, ampak ima vsak izmed nas določeno nalogo. Vsako življenje je nosilec določenega

poslanstva in vrednote so tiste, ki kažejo pot. V njih se zrcali vse, kar človeku resnično nekaj pomeni, tisto, kar mu je največ vredno, najbolj dragoceno, sveto. Povedo nam, kam kreniti na razpotjih in kako stopati po izbranih poteh. Potemtakem je njihova vloga še posebej pomembna v težkih časih, ki kličejo po temeljnih spremembah v naši zavesti in predvsem po obuditvi človeškosti.

Številnim knjigam s slovenskega družboslovnega trga bi lahko priznali dobro teoretično zastavitev, toda le redke obenem prispevajo tudi aktualen empirični del, ki povezuje delo v uporabno znanstveno celoto. Delo, ki ga predstavljam, razkriva vpletenost vrednot v kontekst človekove osebnosti in je argumentirano z rezultati avtorjevih lastnih raziskav.

Prvo poglavje, ki ima naslov "Osebnost in njene razsežnosti", nas seznanja z dvojnostjo motiviranja. Na človeka delujeta njegova gonska in duhovna narava: nagoni in potrebe nas "potiskajo", cilji, ideali in vrednote nas "privlačijo". Motivi delujejo na treh ravneh. Eno obvladujejo nagonski motivi, ki regulirajo človeški organizem; njihovi zastopniki so biološko in nagonsko delujoče potrebe. Drugo predstavljajo motivi, ki regulirajo človekove odnose z drugimi, torej medosebne odnose in socialno sožitje; to so socialni motivi in družbena morala. Na tretji ravni so uvrščeni motivi, ki urejajo človekovo osebnostno in duhovno rast, samouresničevanje in iskanje smisla; gre za človekove duhovne ideale in vrednote.

Poglavje "Kategorije vrednot" je naslov poglavja, ki vrednote popelje skozi čas in različne kulture, razloži pojmovanja iz filozofije in psihologije, jih definira in klasificira.

"Človekov vrednostni univerzum" predstavlja rezultate raziskovanj, ki razkrivajo hierarhično strukturo vrednostnega sistema.

"Vrednote v zrcalu osebnosti" raziskuje odnos med vrednotami in temeljnimi motivi. Med drugim izpostavlja vprašanja utemeljenosti vrednot na človekovih potrebah in spolnih razlik v vrednotenju. Zaključuje z razmišljanjem o hedonskih in potenčnih ter moralnih vrednotah. Z njihovim usklajevanjem se prebijajo v ospredje vrednote življenjske izpolnitve, ki zadevajo vse tisto, kar naj bi osmišljalo naše bivanje.

Zadnje poglavje z naslovom "Križa vrednot in nova doba" aktualizira vrednostne vidike življenja. Opisuje obstoj neskladja med človekovimi vrednotami in njegovim obnašanjem, katerega negativne posledice so vojne, zločini in izkoriščanje. Dejstvo je, da ljudje pogosto ne ravnajo v skladu z etiko, ki jo sicer priznavajo in spoštujejo. Premaganje tega neznanja opisuje Musek kot morda največjo nalogo bodočega človekovega razvoja.

Dandanes pogosto govorimo o krizi vrednot, vendar to ne pomeni, da je z njimi kaj "narobe" ali da bi jih bilo potrebno prevrednotiti. Še vedno obstajajo občečloveške vrednote, vendar njih poznavanje in sprejemanje še ne zagotavlja njihovega uresničevanja. Musek predlaga, da bi bilo bolj ustrezno govoriti o krizi osebnosti. Problem človeštva namreč ni iskanje "pravih" vrednot; te univerzalne smernice našega ravnanja so znane in ni potrebe, da bi za bolj etično življenje morali iznajti nove, uspešnejše. Glavni problem je uskladitev (pri)znanih vrednot s človekovimi dejanji. Dejstvo, da je kriza vrednot pravzaprav kriza osebnosti, je pomembno spoznanje Muskovega dela. Dragoceno predvsem zato, ker bo bralca na poti iskanja napotilo v pravo smer: ne v iskanje novih vrednot, ki bi "rešile" svet, ampak v raziskovanje skritih plasti svoje osebnosti, ki ne "dovoljuje", da bi se etično spoznano v ljudeh tudi udejanjilo.